

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

معاونت علمی فرهنگستان علوم پزشکی

گزارش نهایی طرح تحقیقاتی

ایجاد پایگاه اطلاعات کتاب‌های الکترونیکی پزشکی

مجری

آزاده خواجه‌جوی خان

همکاران طرح

ابراهیم سعادتجو - فاطمه رضایی افخم

تیر ۱۳۹۱

تقدیر و تشکر

با سپاس فراوان از:

- جناب آقای دکتر سید علیرضا مرندی، ریاست محترم فرهنگستان علوم پزشکی به دلیل توجه و اهمیتی که جهت راه اندازی و تجهیز کتابخانه به منابع و تکنولوژی روزآمد قائل می باشند.
- جناب آقای دکتر فریدون عزیزی، معاون محترم علمی فرهنگستان علوم پزشکی به دلیل تشخیص ضرورت انجام پروژه فوق، جهت دستیابی به منابع الکترونیک و حسن نظر و پشتیبانی بی دریغ ایشان در پیشبرد امور
- جناب آقای مهندس ناصر ولایی، مدیر محترم علم سنجی و ارزشیابی فرهنگستان علوم پزشکی به دلیل راهنمایی های عالمانه در نگارش گزارش نهایی طرح.
- جناب آقای دکتر محسن نوروزی نیا مدیر محترم انتشارات و اطلاع رسانی پزشکی به دلیل راهنمایی و پشتیبانی مدبرانه
- جناب آقای مهندس فرهاد پسندیده و سرکار خانم مهندس بهناز بهادری کارکنان واحد رایانه فرهنگستان علوم پزشکی که با تلاش فراوان نسبت به رفع مشکلات فنی همت گماشتند.
- سرکار خانم هلیا شهرابی و سرکار خانم آرزیتا خدابخش کارکنان کتابخانه فرهنگستان علوم پزشکی که در آخرین مرحله به ویرایش و بازنگری اطلاعات ضمیمه شده به برنامه جامع کتابخانه پرداختند.

فهرست مندرجات

۱.....	خلاصه
۳.....	مقدمه
۵.....	مواد و روش ها
۷.....	نتایج
۹.....	بحث
۱۱.....	منابع و مآخذ
۱۳.....	ضمائم : لیست کتب ضمیمه شده

خلاصه

سابقه و هدف:

روند روزافزون انتشار کتابهای علمی پزشکی و نیاز به روزآمد نگهداشتن آنها و اختصاص فضای اضافی جهت نگهداری ویرایش‌های قدیمی کتاب‌ها و تامین هزینه هنگفت خرید این نوع منابع، از جمله مشکلاتی است که تمامی کتابخانه‌ها و موسسات علمی کشور و همچنین کتابخانه فرهنگستان علوم پزشکی با آن روبرو هستند.

هدف از اجرای این طرح ایجاد پایگاه اطلاعاتی کتب الکترونیک، موازی با کتابخانه سنتی در فرهنگستان علوم پزشکی است تا جدیدترین کتاب‌ها در کوتاه‌ترین زمان ممکن با صرف کمترین هزینه در دسترس مراجعین قرار گیرد.

مواد و روش‌ها:

فایل تمام متن معتبرترین کتاب‌های پزشکی به صورت روزانه در طول زمان طرح، بر اساس تجربیات همکاران طرح و پیشنهاد مدیران ارشد فرهنگستان و توصیه کتابخانه‌های پزشکی از طریق ورود به سایت‌های تخصصی تهیه و ضمیمه برنامه جامع کتابخانه شدند.

در هر کتاب فرآیند خدمات فنی و آماده سازی بر اساس اتصال به کتابخانه ملی پزشکی آمریکا و کتابخانه کنگره انجام و سپس داده‌ها در برنامه جامع کتابخانه ذخیره شدند.

یافته ها :

فایل تمام متن ۱۰۰۰ عنوان کتاب در زمینه های موضوعی مورد نظر به شرح ضمائم ، وارد برنامه جامع کتابخانه شدند که مراجعه کننده می تواند از طریق ورود به برنامه فوق به متن کامل کتاب ها دسترسی داشته باشد.

نتیجه گیری:

کتابخانه ها در حال رسیدن به شرایطی می باشند که باید اطلاعات مورد نیاز کاربران خود را به هر شکل و در هر زمانی که به آن نیاز دارند فراهم نمایند.

تهیه منابع چاپی نیاز به تامین منابع مالی هنگفت و مکاتبه با ناشرین مختلف و انجام مراحل چون ثبت سفارش و حداقل دو ماه معطلی برای دریافت کتب از خارج و همچنین گذشت مدت زمان طولانی از تاریخ چاپ کتاب می باشد در حالیکه در این طرح کتب در کوتاهترین زمان ممکن تهیه و فهرستنویسی و رده بندی و ضمیمه برنامه جامع کتابخانه شده‌اند.

کلمات کلیدی:

کتاب تمام متن، کتابهای الکترونیک پزشکی، پایگاه اطلاعاتی، بانک اطلاعاتی، نرم افزار جامع کتابخانه، کتابخانه دیجیتال

مقدمه

در نخستین روزهای شکل گیری تمدن بشری لوحه های گلین ، سنگ نبشته ها، طومارها، پاپيروس و... به عنوان کهن ترین مواد برای نگارش و در نهایت انتقال پیامهای افراد به یکدیگر عمل می کردند. باگذشت زمان بنا به عوامل مختلف و کم و کاستی هایی که وجود داشت این وسایل جای خودشان را به کاغذ امروزی داده و از صحنه ارتباطات بین افراد حذف شدند. تا چندین سال قبل هم کاغذ به عنوان رایج، تنها و بهترین وسیله حفظ و انتقال فرهنگ مکتوب بشری ایفای نقش می نمود (۱). از اواخر قرن ۲۰ و با ورود به هزاره سوم میلادی دنیای اطلاعات تمایل به تغییر رویه و تجدید نظر در نوع و شکل ارتباط بین افراد با دیگران و حفظ دارایی های فرهنگی بشر از خود نشان داده که حرکت های عظیمی هم در این راستا انجام شده است (۲). بشر بنا به دلایلی که بحث خواهد شد راه دیگری را برای ثبت، ضبط، انتقال، جمع آوری و دریافت اطلاعات در پیش گرفته است که همان شکل مجازی یا رقومی اطلاعات می باشد که به کمک فن آوری های جدید اطلاعات به مرحله ظهور پیش می رود (۳). ما در حال حاضر در قرن ۲۱، قرن اطلاعات یا قرن دنیای مجازی ضرورت ایجاد تحولی عظیم در نوع اطلاع رسانی از شیوه سنتی به شیوه جدید یا همان دیجیتال را احساس می کنیم. البته این

تغییر و تحول، دیگر نه به عنوان یک کار خارق العاده بلکه به عنوان امری اجتناب ناپذیر درآمده است و همانگونه که سنگ نبشته ها و لوحه ها به کاغذ تبدیل شدند و کتابخانه های مناسب آنها به وجود آمدند، اطلاعات هم از صورت مکتوب به صورت رقومی درآمده و محلی مجازی هم برای ذخیره، بازیابی و اشاعه اطلاعات طلب می کنند که این مکان جایی جزء کتابخانه دیجیتال یا کتابخانه مجازی نخواهد بود (۴).

در این باره خانم برادلی (پژوهشگر) می گوید: مهمترین وظیفه کتابدار ایجاد تعادل بین اطلاعات چاپی و دیجیتال است و نباید در عصری که اطلاعات دیجیتال بر دنیای اطلاع رسانی غلبه می کند کتابداران بر اطلاعات چاپی تکیه کنند (۵).

در این طرح هدف آن است که پایگاه اطلاعاتی کتابهای الکترونیک موازی با کتب چاپی در فرهنگستان علوم پزشکی ایجاد شود تا جدیدترین کتاب ها در کوتاه ترین زمان ممکن با صرف کمترین هزینه در دسترس مراجعین قرار گیرد.

مواد و روش ها:

- در کلیه موضوعات پزشکی، انتخاب عناوین کتابها بر اساس درخواست مدیران ارشد فرهنگستان و خط مشی کتابخانه و عناوین پیشنهادی Brandon & Hill (۶) و تجربه همکاران طرح و جستجوی عناوین در موتورهای جستجویی چون Google و Amazon انجام شد.

- وارد سایت های مختلف تخصصی زیرشده و جستجوی عناوین انجام شد.

آدرس سایت ها:

<http://www.librarynu.com>

<http://www.gigapedia.com>

<http://en.bookfi.org/>

<http://www.who.int/hinari/en/>

<http://www.classics.mit.edu>

<http://www.hti.umich.edu>

<http://www.inform.umd.edu/EDRes/readingroom>

<http://www.bartelby.com>

- بر اساس مهارت های فنی، متن کامل کتابها از سایت های فوق به صورت رایگان دریافت و در پوشه های مخصوص بر اساس زمان دریافت اطلاعات ذخیره شدند.
- عناوین کتابها همراه شماره استاندارد بین المللی کتاب (ISBN) در فرم های از پیش طراحی شده در نرم افزار Excel وارد شدند.
- بر اساس شماره استاندارد بین المللی کتاب و ورود آن در برنامه جامع کتابخانه پارس آذرخش و دستیابی به کتابخانه های National Library of Medicine و library of Congress اطلاعات کتابشناختی کتب در نرم افزار وارد و ویرایش های لازم انجام شد. لازم به توضیح است در مورد کتابهایی که از طریق فوق مشکل در بازیابی اطلاعات وجود داشت به سایت های:

<http://www.locatorplus.gov>

<http://www.copac.ac.uk>

<http://www.worldcat.com>

<http://www.loc.gov>

مراجعه و اقدام به بازیابی اطلاعات کتاب ها شد. در صورتی که در هیچ یک از سایت های فوق اطلاعات توصیفی و تحلیلی کتاب قابل بازیابی نبود، فهرستنویسی و رده بندی کتاب به صورت Original Cataloguing انجام شد.

- با ورود به پوشه فایل های کتاب های تمام متن، کتاب مورد نظر ضمیمه برنامه شد.

نتایج

تولیدات علمی و به دنبال آن انتشار کتاب های علمی به شدت رو به افزایش است . لذا در حال حاضر کتابخانه ها سعی دارند کتاب های مناسب را خریداری و پس از آماده سازی ارائه نمایند. طبعا تهیه و آماده سازی حجم بالای کتاب، مشکلاتی چون:

- فضای لازم برای نگهداری آنها

- عدم سهولت دسترسی و سرعت عمل در پردازش، آماده سازی و اشاعه اطلاعات

- مشکل تهیه نسخ مختلف یک عنوان

- محدودیت در امانت کتاب یک نسخه ایی به چند نفر

- تامین آخرین ویرایش کتاب

- نیاز به وجین مجموعه

- ایجاد آرشیو راکد

و تامین بودجه هنگفت ارزی را مطرح می نماید

تهیه منابع چاپی مستلزم تامین منابع مالی هنگفت و مکاتبه با ناشرین مختلف و انجام مراحلی چون ثبت سفارش و حداقل دو ماه معطلی برای دریافت کتب از خارج از کشور و در نتیجه سپری شدن مدت زمان طولانی از تاریخ چاپ کتاب می باشد.

یکی از راهکارهای حل مشکلات عدیده فوق، ایجاد پایگاه اطلاعاتی کتاب های الکترونیکی پزشکی می باشد. در حال حاضر کتابخانه های معظم و معتبر نسبت به تجهیز کتابخانه به منابع الکترونیک به طور موازی با منابع چاپی اقدام می نمایند.

در این طرح نیز سعی شده است با تهیه منابع از سایت های فوق الذکر به صورت رایگان، علاوه بر تجهیز کتابخانه به جدیدترین منابع، در مقایسه با قیمت فرم چاپی کتابها مبلغ \$۱۶۷۰۰۰ صرفه جویی شود. عناوین کتب به شرح لیست ضمیمه می باشند.

بحث

ارزش ارزی هزار عنوان کتاب ذخیره شده معادل ۱۶۷۰۰۰ دلار (۷) یا معادل ۲۵۰ میلیون تومان^۱ می باشد که با توجه به هزینه طرح بالغ بر ۲۴۰ میلیون تومان صرفه جویی شده است. لازم به ذکر است که هفتاد درصد عناوین ذخیره شده با لیست استاندارد Brandon & Hill که یکی از معتبرترین منابع توصیه شده برای کتابخانه های پزشکی است مطابقت دارد. با توجه به ضمیمه شدن کتب در برنامه جامع پارس آذرخش (سیستم جامع کتابخانه)، به سهولت می توان به متن کامل کتب از طریق شبکه و درگاه کتابخانه فرهنگستان علوم پزشکی دسترسی داشت و لذا استفاده کنندگان مشکلات جستجو در سایت های مختلف و بارگذاری کتابهای با حجم بالا را با توجه به کندی خطوط اینترنت نخواهند داشت.

عناوین ضمیمه شده، تمام موضوعات پزشکی را به طور نسبی پوشش می دهند. بنابراین برای کلیه رشته های پزشکی و پیراپزشکی در سطوح تحصیلی دانشجو، متخصص و فوق تخصص می توانند مفید باشند.

از مهمترین محدودیت های این طرح کندی سرعت خط اینترنت و بعضاً قطع آن و عدم دسترسی آزاد به پایگاه های کتابهای پزشکی تمام متن و ورود ویروس به دنبال بارگذاری از بعضی سایت ها و مشکلات موجود بر سر راه ضمیمه کردن فایل های با حجم بالا به برنامه جامع کتابخانه بوده است.

---

^۱ هر دلار معادل ۱۵۰۰ تومان بر اساس مبلغ تعیین شده بانک مرکزی و احتساب ۳۰٪ کارمزد در نظر گرفته شده است.

بدیهی است با روزآمد سازی، این پایگاه در آینده، جامعیت و قابلیت و کارآیی بالاتری خواهد داشت و همچنین با ارزیابی پایگاه توسط کاربران به راحتی می توان نقاط ضعف آن را شناسایی و نسبت به رفع آن ها کوشید و به انتخاب عناوینی که بیشتر مورد توجه و استفاده کاربران باشد، اقدام نمود.

در پایان، شایان ذکر است که این اولین قدم کتابخانه فرهنگستان علوم پزشکی جهت ایجاد کتابخانه دیجیتال است و بی شک دارای کم و کاستی هایی است که با راهنمایی های کاربران می توان در بهبود و ارتقاء آن همت گماشت.

References:

- 1- Nabavi, Fatemeh; Fatahi, Rahmatollah. *Digital library*.- Mashhad: Astan Qods Razavi, 1384. P. 39-42.
- 2- Adams, Anne. “*The Unseen and Unacceptable Face of Digital Libraries*”. International Journal on Digital Libraries. 4.2 (2004): 71-81.
- 3- Leonhardt, Thomas W. *Handbook of electronic and digital acquisitions*.- New York: Haworth press, 2006. p. 91-125.
- 4- Collins, Maria D.; Carr , Patrick L. *Managing the transition from print to electronic journals and Resources: a guide for library and information professionals*.- New York : Routledge, 2008. p. 3-25.
- 5- Bradley J. “*The Changing face of health information and health information work: a conceptual framework*”. Bull Med Libr Assoc. 1996 Jan;84(1):1–10
- 6- Hill, Dorothy R.; Stickell, Henry N. Brandon.“*Brandon/Hill selected list of printed books and journals for the small medical library*”. Bull Med Libr Assoc. 2001; Vol 89 (2): p. 131-153

7- <http://www.Amazon.com>

ضمائم